

SLUTTRAPPORT

VIRKSOMHETSOMRÅDE: FOREBYGGING
PROSJEKTNUMMER: 2
PROSJEKTNAVN: MINNETEPPET
**SØKEROGANISASJON: LEVE – LANDSFORENINGEN FOR
ETTERLATTE VED SELVMORD**

Forord:

Etter at Minneteppeet mottok støtte fra Extrastiftelsen, har prosjektet vokst seg mye større enn jeg våget å håpe på da jeg i samarbeid med LEVE begynte å planlegge og utforme prosjektet i 2007/2008.

Minneteppeet har samlet etterlatte ved selvmord over hele landet, interessen har vært meget stor, tilbakemeldingene overveldende. Prosjektet har vært med på å styrke LEVEs identitet og introdusert nye etterlatte til et nettverk.

Teppet har deltatt på en rekke utstillinger, konferanser i inn - og utland og vært godt synlig i media, både nasjonalt og lokalt. Minneteppeet har vært med på å sette tema selvmord og etterlatte på dagsordenen og rørt ved mange mennesker, og ikke bare etterlatte.

Jeg har en klar plan for videre drift av prosjektet, og håper også å få videreført de verdifulle erfaringene jeg har gjort meg i nye prosjekter som omhandler kunstuttrykk og sorgbearbeiding.

Eline Medbøe
Prosjektleder
Minneteppe

Innhold:

- 1. Bakgrunn og Målsetting**
 - 1.1 Eline Medbøe**
 - 1.2 LEVE**
 - 1.3 Minneteppe**
- 2. Prosjektgjennomføring**
 - 2.1 Workshops**
 - 2.2 Hjemmeside**
 - 2.3 Bok**
 - 2.4 Presse**
 - 2.5 Utstillinger**
 - 2.6 Annet**
- 3. Metode - Kunst som sorgmedium**
- 4. Oppsummering og videre planer**
- 5. Referanser/litteratur**

1. Bakgrunn og Målsetting

1.1. Eline Medbøe

Eline Medbøe (f. 1974), er utdannet tekstilkunstner og avsluttet sine studier ved SHKS i 2003. Hun jobber hovedsakelig med tekstile objekter, installasjoner og bilder, samt tegning, og har deltatt på en rekke utstillinger i inn- og utland. Eline Medbøe bor og arbeider på Årvoll i Oslo.

Eline Medbøe mistet sin mor, skuespiller Katja Medbøe, i selvmord i 1996. Ideen til Minneteppe fikk hun med bakgrunn i ønsket om å bruke sine erfaringer som etterlatt til noe positivt: å gi mening til det meningsløse for seg selv og andre etterlatte.

1.2. LEVE

LEVE - Landsforeningen for etterlatte ved selvmord er en frivillig organisasjon som har eksistert siden 1999. Organisasjonen arbeider for å sikre etterlatte den støtte og omsorg de trenger i tiden etter selvmordet.

Hvert år tar ca. 550 mennesker livet sitt i Norge. Det er vanlig å regne 8-10 etterlatte pr. selvmord. Ethvert selvmord vil prege de nærmeste pårørende over lang tid og dokumentasjon viser at mange etterlatte sliter med store personlige problemer. En rekke undersøkelser viser at plutselige dødsfall innebærer større helsemessige konsekvenser for etterlatte enn tilfellet er for forventede dødsfall. For pårørende innebærer dette at de ikke bare opplever sorg som følge av tapet av et nært familiemedlem, men også et traume. Mens kjernen i sorg er savn og lengsel, påfører måten det skjer på spesifikke, ofte langvarige ettervirkninger.

Gruppesituasjonen inneholder ressurser og muligheter som individuelle støtte- og hjelpesituasjoner ikke har. Generelt kan vi si at det i en gruppe finnes mer eller mindre av følgende ressurser: deltakernes erfaringer med sorg, deltakernes erfaringer med egne mestringsforsøk, deltakernes ønsker om å få hjelp og deltakernes ønske om å hjelpe de andre. Dette kan gi grunnlag for mye gjenkjenning, fellesskapsfølelse, normalisering av reaksjoner, og utveksling av gjensidig støtte.

For etterlatte ved selvmord har fellesskapsfølelsen og gjenkjennelsen en grunnleggende verdi, fordi dødsfallet skjedde som det gjorde – at en nær person valgte å avslutte livet. Det å møte andre deltakere i sorggruppe som har den samme erfaringen, gjør at man ikke trenger å forklare sine følelser, opplevelser og ikke minst vanskelige spørsmål.

1.3. Minneteppe

Eline Medbøe kontaktet LEVE i 2007 med et ønske om å starte et "Minneteppe"-prosjekt, hvor etterlatte ved selvmord kom sammen lokalt i workshops, både for

bearbeiding av sorg, men også for lage et kunstnerisk minnesmerke som senere skulle stilles ut over hele landet.

Monumenter og minnesmerker er gjerne i harde materialer som granitt eller marmor som kan gi et kaldt og upersonlig uttrykk. Dette minnesmerket skulle være et stort, varmt og inkluderende lappeteppe. Hvor hver lapp skulle utformes av en etterlatt, til minne om den de har mistet.

I samarbeid med Gry Lunde i LEVEs sekretariat utformet Medbøe planer og målsetting for gjennomføring av prosjektet. Extrastiftelsen Helse og Rehabilitering valgte å støtte prosjektet i perioden 2009-2011. Prosjektets målsetting ble formulert som følger i søknaden:

Prosjektets primære mål:

- Sorgbearbeiding for etterlatte ved selvmord
- Føre etterlatte ved selvmord sammen og gi de et nettverk av andre etterlatte.
- Lage minneteppe
- Det prosessuelle tekstilarbeidet er både en del av det forebyggende aspektet og det bearbeidende.

Prosjektets sekundære mål:

- Introdusere deltakerne for lokale nettverk av etterlatte (sorggrupper, kafétreff, fagarrangementer).
- Minneteppe som kunstverk, kommuniserer til andre grupper enn etterlatte, og vil rette oppmerksomhet til selvmordsproblematikken, og samtidig bidra til økt åpenhet rundt selvmord og etterlattes hverdag. Minneteppe vil bli stilt ut i det offentlige rom gjennom LEVEs fylkeslag, og vil på denne måten nå ut nasjonalt.

2. Prosjektgjennomføring

Minneteppe kan vise til en tilfredsstillende målsoppgåelse og har blitt et langt mer omfattende prosjekt enn antatt for 3 år siden. Over 120 selvmordsetterlatte har deltatt på workshops og møtt andre etterlatte fra sitt nærmiljø. Tepper består i dag av 10 deler som måler 2 x 2,60 meter. Minneteppe som kunstverk har nådd ut til mange mennesker både gjennom utstillinger og pressedekning.

2.1. Workshops

Eline Medbøe har dratt landet rundt og avholdt lappe-lage-kurs for etterlatte ved selvmord. Hun har fokusert på at deltagerne skal gi følelser og savn et kunstnerisk uttrykk i form av en tekstillapp til minneteppe. Hver lapp formidler en historie og det er deltakernes felles historie som utgjør kunstverket.

Det har blitt avholdt 18 workshops rundt om i landet. Interessen for å delta har vært stor og Medbøe har mottatt meget gode tilbakemeldinger fra deltagerne.

Medbøe skriver i boka *Minneteppe* om workshopene:

Når man sitter slik og jobber med hendene, åpner det for en annen type dialog enn i rene samtalegrupper. Å ha alles øyne på seg kan virke ganske konfronterende, for mange til og med skremmende. Dette slipper man når alle sitter og syr og har blikket på det de holder på med. Det er derfor lettere for mange å ta ordet, og ved å ikke fokusere på praten, går den gjerne helt av seg selv. Det at mye av oppmerksomheten er rettet mot arbeidet, gjør også at det er opp til hver enkelt hvor mye de vil dele og hva man vil snakke om.

Dette har vist seg å være en fin måte å møte andre etterlatte for første gang. Man blir litt kjent, og det gjør det lettere å dukke opp i andre sammenhenger senere. Minneteppe har introdusert mange etterlatte for LEVE og gitt viktig informasjon om hvilke tilbud som finnes i deres nærområde. Det har også gitt et tidsavgrenset supplement til andre aktiviteter, til LEVE-medlemmer og etterlatte i sorggrupper.

Aktiviteten passer for alle, uansett alder og kjønn. Gruppene er veldig forskjellige avhengig av hvem som er med. Noen ganger er det med hele familier, noen ganger mest voksne og noen ganger bare damer. Gruppen og de personlighetene som er der, avgjør hvor mye vi snakker og deler.(...)

Deltagerne minnes sine barn, foreldre, kjærester, ektefeller, søsken, barnebarn, besteforeldre, onkler, tanter og venner. Minneteppe inkluderer etterlatte i alle aldre og begge kjønn. De har mistet i et tidsspenn fra 3 måneder til 40 år.

2.2. Hjemmeside

Eline Medbøe har utviklet hjemmesiden som har blitt fortløpende oppdatert. Hjemmesiden har jevnlig også blitt revidert for å tilpasse den prosjektets progresjon og gjøre den mer brukervennlig. Den har bl.a. blitt oversatt til engelsk, da det har vært interesse fra utlandet.

Hjemmesiden har vært viktig for å spre informasjon om prosjektet og siden har hatt mange treff. Den har også vært viktig for få deltakere til workshopene.

Siden inneholder beskrivelse av prosjektet og informasjon om kommende utstillinger og workshops. Siden har et eget arkiv over alle lappene som er laget og et kurs for deltagere som ønsker å lage lapper på egenhånd. Aktiviteter er dokumentert i et eget fotoalbum og siden inneholder informasjon om etterlatte, selvmord, viktige linker og telefonnummer.

2.3. Bok

I år kom boka om Minneteppe ut. Den ble lansert på åpningen av utstillingen på Akershus Kunstsenter 13. august 2011.

Boka viser fotografier av de enkeltstående lappene (over 100 stk) med en personlig tekst knyttet til seg. Alle deltagerne har skrevet en kort tekst som følger lappen.

I tillegg til lappene viser boka bilder fra workshops og utstillinger. Eline Medbøe, Gry Lunde i LEVES sekretariat og deltager Egil Berg har bidratt med tekster om prosjektet. Fotograf Geir Dokken og grafisk designer Lene K. Jonasson har stått for utformingen av boka i samarbeid med prosjektleder.

Boka er tilgjengelig for salg på utstillingssteder og Litteraturhuset i Oslo. Den kan også bestilles via hjemmesiden.

2.4. Presse

Interessen fra pressen har vært overveldende, og Eline Medbøe har blitt intervjuet i diverse ukeblader, aviser, tv og radio. Her er en oversikt:

- 2011 **Alt for damene** intervjuet Eline Medbøe om tapet av moren og arbeidet med Minneteppe, nr. 18, 9. september.
- 2011 Kunstanmelder Kjetil Røed anmeldte utstillingen på Akershus Kunstsenter i **kunstkritikk.no**, august.
- 2011 **Romerike Blad** skrev artikkelen: "Tepper med minner og sorg" om utstillingen på Akershus Kunstsenter, 13. august.
- 2011 **Extrabladet** nr. 2 - 2011 gjenga en artikkel tidligere trykket i Psykisk helse om Eline Medbøe og Minneteppe.
- 2011 Intervju og bilder av Minneteppe, **Norsk Husflid**, utgivelse 14. Juni.
- 2011 Intervju og bilder av Minneteppe, **Norsk Ukeblad**, utgivelse 30. mai.
- 2011 Innslag om Minneteppe og intervju med Eline, **Lørdagsmagasinet på TV2**, 16 april .
- 2011 Innslag fra Minneteppe-workshop og intervju med Eline, **NRK Puls**, 21. mars.
- 2011 Intervju om Minneteppe-workshop i Kirkenes, **Sør-Varanger avis**, 31. mars.
- 2011 Intervju med fylkesleder i LEVE-Hordaland om LEVE og Minneteppe, **Bergens Tidens nettutgave**, 9. mars.
- 2010 Intervju og bilder av Minneteppe, Magasinet **KUNST**, nummer 6
- 2010 Intervju og bilder av Minneteppe, **Bladet Psykisk Helse**, nummer 5
- 2010 Anmeldelse av utstillingen "Border district" på Haugar Kunstmuseum av Kjetil Røed **Aftenposten**, mandag 27. september 2010.
- 2010 Katalog over utstillingen "Border District" med tekst av Tone Lyngstad Nyaas, kurator ved Haugar Kunstmuseum, ISBN: 978-82-92095-29-4
- 2009 Portrettintervju, Eline Medbøe, **Radio Norge**, søndag 16. august.
- 2009 Intervju om Minneteppe-workshop i Tromsø, **Nordlys**, 13. august.
- 2009 Intervju med fylkesleder i LEVE Sogn-og fjordane om Minneteppe-workshop i Skei, **Firdaposten**.
- 2009 Portrettintervju Eline Medbøe, **Hjemmet**, nr. 18
- 2009 Intervju av Eline Medbøe om tapet av moren og Minneteppe, **Aftenposten**, 11.februar
- 2009 Portrettintervju, **Allers** nr.1
- 2008 TV innslag på **NRK Troms** i forbindelse med workshop i Harstad
- 2008 Intervju på **NRK Dagsrevyen**, 5.april.

2.5. Utstillinger

Deler av Minneteppe ble første gang vist som en del av en større utstilling på Haugar Kunstmuseum i 2010. I 2011 har Minneteppe vært stilt ut ved tre anledninger, og prosjektet søker nå utstillingsplasser over hele landet i årene som kommer.

Utstillingene har vært godt besøkt, og tilbakemeldingene har vært at Minneteppe berører og engasjerer. Det har vært forskjellige aktiviteter i forbindelse med utstillingene: på Bergen Storsenter hadde LEVE Hordaland stand to helger, på Akershus Kunstsenter ble det avholdt omvisninger for skoleklasser og andre, samt en fagdag. Utstillingen på Kristiansand Folkebibliotek inngikk i Protestfestivalens program.

Utstillingsoversikt:

03.09.2011 - 21.09.2011

Deler av Minneteppe ble stilt ut i [Kristiansand Folkebibliotek](#). Utstillingen var en del av [Protestfestivalen](#) 2011.

02.09.2011 - 03.09.2011

En av delene fra Minneteppe ble vist under arrangement om litteratur og selvmord på Litteraturhuset i Oslo.

13.08.2011 - 28.08.2011

Minneteppe i sin helhet, ble stilt ut på [Akershus Kunstsenter](#) i Lillestrøm. Boka om Minneteppe ble lansert på utstillingsåpningen. Utstillingen ble godt mottatt og bl.a. anmeldt av Kjetil Rød i [kunstkritikk.no](#).

02.02.2011 - 11.03.2011

Minneteppe (seks deler) ble vist på Bergen Storsenter i forbindelse med LEVE Hordalands 10-års jubileum

23.09.2010 - 14.11.2010

Minneteppe deltok på utstillingen [Border District](#) på [Haugar Vestfold Kunstmuseum](#) i Tønsberg.

2.6. Annet

Fagdag i Minneteppeutstillingen, 23. august 2011

I forbindelse med utstillingen på Akershus Kunstsenter i Lillestrøm arrangerte Minneteppe i samarbeid med LEVE Akershus og Vivat en fagdag om selvmordsforebygging og selvmordsetterlatte. Dagen var for fagpersoner som gjennom sitt arbeid kommer i kontakt med selvmordsetterlatte og selvmordsproblematikk. De fremmøtte fikk omvisning i utstillingen med Eline hvor hun fokuserte på kunstuttrykk som sorgbearbeiding og etterlattes egne erfaringer i tiden etter selvmordet.

Dag Willy Tallaksen snakket om førstehjelp ved selvmordsfare og Vivat. Tallaksen er veileder i Vivat og førstelektor ved Høgskolen i Oslo og Akershus. [VIVAT](#) er et landsdekkende undervisningsprogram som sprer kompetanse om førstehjelp ved selvmordsfare.

LEVE stod for enkel servering og fortalte om fylkeslaget og hvilke aktiviteter de har for etterlatte og hvordan de jobber med forebygging og Verdensdagen for selvmordsforebygging.

Extrastiftelsens årsmøte, 27. april 2011

Eline Medbøe presenterte Minneteppe for Extrastiftelsens årsmøte på Folkets hus i Oslo.

Den 7. nasjonale konferanse om selvmordsforskning og – forebygging, 4. og 5. April 2011

Eline Medbøe ble invitert til å holde foredrag om Minneteppe på Clarion Hotel Royal Christiania i Oslo 5. april i forbindelse med konferansen arrangert av NSSF og LEVE. Hun holdt foredraget: Minneteppe - et minnesmerke laget av etterlatte ved selvmord. *Kunst som sorgbearbeiding*

Roma, august 2010

The 13th European Symposium on Suicide and Suicidal Behaviour ble arrangert i Roma. Minneteppe ble presentert for forskere og behandlere fra hele verden med egen poster-stand.

LEVEs jubileumskonferanse, 4. Juni 2010

Eline Medbøe holdt foredrag om Minneteppe og *Å lage noe sammen* på LEVES jubileumskonferanse.

Medbøe har også holdt foredrag om Minneteppe for flere av LEVES fylkeslag på medlemskvelder, så kalte café leve.

3. Metode - Kunst som sorgmedium

Medbøe sier i *Minneteppe*:

Å uttrykke seg visuelt er en fin form for sorgbearbeiding. Tanker og minner svirrer mens man tar på og jobber med tekstilene. Man gjør noe konkret og konstruktivt i fellesskap.

Allerede på første workshop med etterlatte, ble det tydelig at lappene ble helt individuelle og personlige. Etter 18 workshops har jeg ennå ikke opplevd å få to like lapper. Mange av lappene inneholder tekstiler eller minner etter den avdøde, og dette er med på å forsterke det personlige uttrykket.

Det er ikke noe rett eller galt når vi lager lapper. Deltagerne skal finne sin måte å uttrykke seg billedlig og det uperfekte er gjerne det mest uttrykksfulle.

Lappene i teppet viser hvor sammensatt sorgen er. Sorg er mer enn melankoli og savn. Sorg er også håp, kjærlighet, sinne, nedstemthet, gode og dårlige minner, smerte og glede. Og slik sett har sorgen mange farger, akkurat som lappene i teppet.

Teppet knytter sammen etterlatte over hele landet og gir den dystre selvmordstatistikken et ansikt. På samme måte som lappene sys sammen kobles deltagerne på workshop sammen med likesinnede i sitt nærområde og det legges grunnlag for videre kontakt.

Minneteppe er et relasjonelt kunstverk. Med relasjonell kunst menes kunst som vurderes ut fra de mellom-menneskelige relasjonene det representerer, produserer eller foreslår. Hvis noen hadde bedt meg peke på hvor kunsten ligger i Minneteppe-prosjektet vil jeg si den ligger i møtet mellom mennesker. Eller kanskje mer presist: kunsten er i handlingen det er for en etterlatt å lage en lapp heller enn i selve lappen og det ferdige "produktet".

Tone Lyngstad Nyaas, kurator ved Haugar Kunstmuseum, inviterte Minneteppe til å delta på utstillingen *Border District* ved museet i 2010. Utstillingen tar for seg temaer rundt døden i kunsten. I katalogen skriver Nyaas om Minneteppe:

Minneteppe skaper en dialog mellom etterlatte over hele landet og gir sorgen et ansikt. Det er noe uhøytidlig i lappeteppets folkelige og inkluderende form som henger sammen med at lappeteppet opprinnelig var fillenes siste stoppested, og statusen på slike tepper var deretter. På 60-tallet kom interessen for lappeteppet tilbake og teknikken fikk en oppblomstring under Art & Craft bevegelsen som la grunnlaget for interessen for håndverksteknikker forbundet med det kvinnelige, hjemlige og private. Kunstneren har også reflektert over håndarbeidets terapeutiske karakter og det myke og kroppsnære i bruken av tekstiler som kanskje først og fremst forbindes med beskyttelse, varme og omsorg.

Det å uttrykke sorg i kunsten har fått en uventet aktualitet i den norske kunstverdenen etter sommerens tragedie, den 22. juli. Kjetil Røed skriver i sin anmeldelse av utstillingen på Akershus Kunstsenter i Kunstkritikk.no:

Minneteppe forsterker også en allmenn tilstand Norge befinner seg i etter terrorangrepet den 22. juli. Teppet minner om objektene og blomstene som har blitt lagt ned utenfor Domkirken og en rekke andre steder i Oslo og ellers i landet som monumenter over de omkomne i regjeringsskvartalet og på Utøya. I den grad man kan bruke ordet «heldig» i denne sammenhengen er Medbøes verk nettopp «heldig», som et kollektivt, funksjonelt, objekt betraktet. Det utfører en slags sorgmontasje i området mellom gallerirommet og de offentlige, mer eller mindre spontant organiserte minnestedene rundt omkring i landet. Sett i forbindelse med 22. juli virker verket også den andre veien, som en kanal inn i et rom som svært ofte skjærer seg for uformidlede emosjoner.

Kunsten vegrer seg jo, som oftest, for direkte, fysiske og personlige menneskelige følelser som angst, sorg, lidelse, osv. I denne forstand viser Medbøes verk at kunstrommet, i likhet med kirkerommet for eksempel, kan brukes som rituelt område for sorgbearbeidelse i tillegg, og minst like viktig, kunne vi si at Medbøes verk bruker kunstrommet slik man bruker ethvert medium i krisetider.

4. OPPSUMMERING OG VIDERE PLANER

Etter tre begivenhetsrike år med Minneteppe, er det tilfredsstillende å se tilbake på alt det prosjektet har oppnådd. Desto viktigere er det derfor å se fremover og finne ut hvordan erfaringene vi har gjort oss kan tas med videre og hvordan prosjektet kan fortsette og nå ut til flest mulige. Selv om perioden med støtte fra Extrastiftelsen Helse og Rehabilitering nå er avsluttet, er det lagt planer for videre drift av prosjektet som strekker seg mange år frem i tid. Aktivitetsnivået vil være avhengig av at prosjektet får inn mere midler, og vi vil derfor jobbe aktivt med dette. Vi ønsker å fortsette å ha et par workshops i året og å gjennomføre en utstillingsturné. Målet er å besøke alle landets fylker i løpet av 4 år. I forbindelse med utstillingene vil det være aktuell informasjon tilgjengelig, foredrag og nye workshops. Slik vil teppet vokse seg enda større på sin reise gjennom landet og gi rom for samtale og bevisstgjøring rundt temaet selvmord. På sikt vil vi også se på muligheter for en fast plassering av Minneteppe, men i første omgang vil det være viktig å gjøre teppet tilgjengelig på så mange plasser som mulig i landet. Minneteppe er i første rekke et oppsøkende minnesmerke.

Prosjektleder søker også midler for å kunne benytte erfaringene fra Minneteppe til nye prosjekter hvor kunst og kunstuttrykk brukes som del av en sorgbearbeiding.

5. Referanser/litteratur

Medbøe, Eline m.fl. (2011) *Minneteppe*, Bok utgitt av Eline Medbøe

ISBN: 978-82-303-1753-2

Nyaas, Tone Lyngstad (2010) *Border District*, Katalog, Haugar Kunstmuseum,

ISBN: 978-82-92095-29-4

Røed, Kjetil (2011) *Kunst som sorgmedium*, anmeldelse i kunstkritikk.no